

Hvem er ASK-språklig?

Eva Kirkeberg, leder ISAAC Norge, post@isaac.no

Den eneste fellesnevneren ASK-språklige personer har, er at de i begrenset grad kan benytte stemmen (eller norsk tegnspråk) til å kommunisere med. Noen er ikke i stand til å benytte stemmen/ tegnspråk i det hele tatt. Utover dette er variasjonene blant ASK-språklige personer massive. Disse variasjonene kommer blant annet til uttrykk når man ser på hvilke fagpersoner som er involvert i opplæringen, valg av ASK-løsninger og tilpasningen av ASK-systemene.

Illustrasjon: Shutterstock.com

I Norge og store deler ellers i verden, deler vi inn ASK-språklige personer i 3 hovedgrupper (Tetzchner & Martinsen, 2002):

1. Uttrykksmiddelgruppen
2. Støttespråkgruppen
3. Språkalternativgruppen

I **språkalternativgruppen** vil den ASK-språklige ha ASK (ofte symbolspråk)

som sitt morsmål livet ut. Dette betyr at kommunikasjonspartneren også må lære seg morsmålet til den ASK-språklige for å gjøre seg forstått på en god måte. I språkalternativgruppen finner man eksempelvis personer med autisme og utviklingshemming som man antar aldri eller i svært liten grad vil kunne benytte stemmen til tale. Enkelte i denne gruppen

vil også ha problemer med å forstå / tolke muntlig tale (auditiv agnosi).

Det hviler et *enormt* ansvar på personene rundt disse barna som skal utvikle et (ofte) individuelt morsmål. Hvis man mislykkes med å gi disse barna et språk, vil det i stor grad påvirke barnets utvikling, helse og livskvalitet. Et barn som blir fratatt muligheten til å utvikle et funksjonelt språk, vil samtidig bli fratatt mulighetene hen har til å nå hens potensiale i alle stadier i utviklingspsykologien. Barnet risikerer dermed å utvikle diagnoser som ellers kunne vært forebygget. Noen av disse konsekvensene ser vi jevnlig i media i form av tvang, unødvendig medisiner og overgrep. Samtidig vet vi at det er mange triste skjebner som ikke kommer frem i media. For de fleste av leserne av dette innlegget, vil det være utenkelig å bli fratatt muligheten til å kommunisere med stemme eller bokstaver i bare noen timer. For noen av menneskene i språkalternativgruppen, så blir man fratatt muligheten til å kommunisere livet ut.

Uttrykksmiddelgruppen skiller seg fra språkalternativgruppen på den måten at det er et stort gap mellom det personen forstår av muntlig tale/tegnspråk og det personen klarer å uttrykke selv. Gruppen omfatter ikke kun de som scorer aldersadekvat på kognitive tester. Den inkluderer også de som har ulike former for utviklingshemming og alvorlige språkvansker. Hensikten med å tilby denne gruppen ASK, er å *reduere gapet* mellom det de kan uttrykke selv og det de forstår av hva andre sier.

Denne gruppen omfatter også de barna som ikke kan benytte stemmen i det hele

tatt, men som samtidig har et potensiale til å lære seg lese og skriveferdigheter. Det er tilnærmet umulig å lære seg lese og skriveferdigheter uten å ha et språk først. Det er derfor en forutsetning for læring på skolen at de har et språk (ofte symbolspråk) tilsvarende det barna i språkalternativgruppen har. På denne måten kan de stille spørsmål, tulle, undre seg, kommentere, etc på samme måten som sine medelever som benytter stemmen, i sin læringsprosess. Når de har oppnådd gode nok lese og skriveferdigheter vil de fleste foretrekke å uttrykke seg gjennom norsk skriftspråk.

Den siste gruppen kalles **støttespråkgruppen**. Som navnet avslører så fungerer ASK her som en støtte. I den ene underkategorien (utviklingsgruppen) så vil ASK være en støtte på veien mot utvikling av tale med stemmen. Den skiller seg fra språkalternativgruppen da man antar at barnet (kun) har sterk forsinket språkutvikling, men vil klare seg uten ASK etter hvert. Et godt tilpasset ASK-system vil dermed være avgjørende for den enkelte i denne prosessen.

I den andre underkategorien i **støttespråkgruppen** så finner vi de som kun trenger ASK i gitte situasjoner (situasjonsgruppen). Denne gruppen omfatter de som faktisk benytter stemmen til tale, men som har en såpass utydelig tale at den ikke alltid oppfattes 100 % av kommunikasjonspartneren. Dette kan skyldes støy, dagsform, temaet det snakkes om, etc. Personen kan derfor ha utbytte av å benytte ulike former for ASK for å gjøre seg forstått. Ofte vil dette være en bokstavtavle eller digitale tilpassede systemer.

**International Society for
Augmentative and Alternative Communication**

NORGE

Hva gjør ISAAC Norge?

ISAAC Norge er en frivillig språk-organisasjon som jobber for at ASK-språklige personer skal ha de samme rettighetene som de som benytter norsk talespråk og norsk tegnspråk. I 2009 fattet et enstemmig Storting et vedtak som «likestiller rettighetene til elever som trenger alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK) med rettighetene til elever som får tegnspråkundervisning eller talespråkundervisning». Dette er 15 (!!!) år siden og likevel så er ikke dette en realitet enda.

ISAAC Norge jobber hardt for at denne alvorlige formen for diskriminering skal opphøre. Selv om ASK fungerer som et fullverdig språk for dem som benytter det, er det likevel ikke offisielt anerkjent som et eget språk på samme måte som

norsk, samisk eller norsk tegnspråk. Noen fagmiljøer hevder at ASK ikke oppfyller de formelle kriteriene for å klassifiseres som et «språk» fordi det ikke har en standardisert grammatikk eller uttale, slik vi ser i norsk talespråk og tegnspråk.

Men for de ASK-språklige selv, og for ISAAC Norge, er dette en irrelevant diskusjon. ASK, enten det er ved hjelp av symboler, bilder, teknologiske hjelpemidler eller tegn, fyller alle funksjonene som et språk skal ha. Det gjør det mulig å uttrykke tanker, følelser, ønsker og behov. For ASK-språklige er dette deres måte å kommunisere på, og det spiller ingen rolle om det er standardisert eller ikke. Hvis den ASK-språklige får kyndig hjelp, så blir ASK et komplett og fungerende språk for dem.

få reelle valgmuligheter	si nei, avvise ting eller handlinger	be om det jeg vil ha	uttrykke følelser	bli hørt og få et svar, selv om svaret er «nei»	
be om og få oppmerksomhet og samvær med andre	Som ASK- språklig har jeg rett til å: Alternativ og supplerende kommunikasjon			ha tilgang til å bruke mitt språk hele tiden	
få informasjon om mennesker, gjenstander og aktiviteter i mine omgivelser	ha et fungerende kommunikasjonssystem og en backupløsning	være et fullverdig og likestilt medlem av samfunnet	bli behandlet med respekt og verdighet	bli snakket med, ikke om	kommentere og dele meninger

Kampen står derfor i å få myndighetene, utdanningssystemet og samfunnet til å anerkjenne ASK på lik linje med andre språk, slik at de ASK-språklige får de samme mulighetene og rettighetene til språkstøtte, tilrettelegging i skolen og likestilt deltagelse i samfunnet.

Vi oppfordrer alle til å støtte vårt arbeid og bidra til å skape et samfunn som også ivaretar ASK-språkliges muligheter på lik linje med oss som kan snakke med munnen eller tegne med hendene. Hvis du er interessert så kan du lese mer om vårt arbeid på www.isaac.no.

Referanser

Tetzchner, S., & Martinsen, H. (2002). *Alternativ og supplerende kommunikasjon*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.